

**Sosiaali- ja terveysministeriön kirjallinen lausunto eduskunnan
valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle
Valtion talousarvio vuodelle 2025 (HE 109/2024)**

Laatimiseen STM:ssä osallistuneet:

johtaja Andreas Blanco Sequeiros

lääkintöneuvos Taina Mäntyranta

erityisasiantuntija Tia-Maria Kirkonpelto

**Teema: TAE 2025: Sote-alan henkilöstön saatavuus ja hyvinvointialueiden
ostopalvelumenot**

Sote-alan henkilöstön saatavuuden turvaaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys ja saatavuus ovat heikentyneet voimakkaasti viime vuosina koko maassa. Vaje koskee lähes kaikkia ammattiryhmiä ja palveluita, mutta alueellista, ajallista ja ammattiryhmäkohtaista vaihtelua esiintyy. Muutaman viime vuoden aikana on kasvanut erityisesti vaje sairaanhoitajista ja lähihoitajista. Uusimman tiedon valossa hoitotyön työvoimatilanne on kuitenkin paranemassa (taulukko 1).

Taulukko 1. Hoitotyön työvoimatilanne

	Työvoima	Avoimet työpaikat			Työttömät työnhakijat		
	6/2024	3/2023	9/2023	6/2023	3/2023	4/2023	6/2024
Sairaanhoitajat ym.	75 362	3 282	2 606	2 180	1 359	1 360	1 371
Lähihoitajat	83 435	6 936	5 611	4 402	5 019	4 979	5 283

Väestörakenne ja väestön sijoittuminen eri puolilla maata on muuttunut ja muuttuu jatkuvasti. Väestö ja samalla työvoima keskittyy kasvukeskuksiin. Kasvavasta palvelutarpeesta huolimatta sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien henkilöiden määrä ei tulevaisuudessa kasva tarvetta vastaavasti. Jopa kolmasosa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä eläköityy seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden saatavuutta uhkaavan henkilöstön vajeen ratkaiseminen vaatii sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimia. Sote- ja

pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi on käynnistetty Hyvän työn ohjelma, joka sisältää hallitusohjelmassa linjattuja sekä strategisessa tiekartassa 2022–2027 ehdotettuja toimenpiteitä. Ohjelman toteuttamiseen on varattu yhdeksän miljoonan euron kertaluontoinen määräraha hallituskaudelle. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimia kaikilla hallinnonaloilla ja myös yhteistyötä niiden välillä.

Ohjelma sisältää toimia koulutetun hoito- ja hoivahenkilökunnan saatavuuden parantamiseksi molemmilla kansalliskielillä, osaamisen, työhyvinvoinnin ja hyvän johtamisen edistämiseksi sekä ammattilaisten saumattoman yhteistyön mahdollistamiseksi yli hallintorajojen. Lisäksi vahvistetaan hyvinvointialueiden välistä työnjakoa, yhteistyötä ja yhteensovittamista erityisosaamisen saatavuutta koskevista kysymyksistä. Pyritään tukemaan alueita sijaispoolin kehittämisessä ja arvioidaan mahdollisuuksia hillitä kallista lyhytaikaisen vuokratyövoiman käyttöä ja suunnata sitä tilanteisiin, joihin se parhaiten soveltuu ja lisätä kustannustehokasta oman henkilöstön ja ostopalvelujen käyttöä.

Hallitusohjelman mukaisesti Hyvän työn ohjelma koostuu kuudesta sisällöllisestä kokonaisuudesta sekä näitä tukevasta ohjelmatyöstä:

- Tietopohja ja ennakointi,
- Koulutusmäärien lisääminen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen,
- Tehtävien vähentäminen,
- Henkilöstön työnjaon selkeyttäminen,
- Veto- ja pitovoiman tukeminen: työkyky ja työssä jaksaminen, johtaminen, sekä
- Rekrytoinnin laajentaminen

Tilannekuva hyvinvointialueiden ostopalveluista

Hyvinvointialueiden vuoden 2024 kasvaneiden alijäämien taustalla on hyvinvointialueiden talousarviota korkeammat toimintamenot. Erityisesti ostopalveluiden ennustetaan vuonna 2024 kasvavan merkittävästi hyvinvointialueiden talousarviosta. Jos tilannetta suhteuttaa hyvinvointialueiden vuoden 2023 toteumaan, näyttäytyy kasvu selkeästi maltillisempana.

Koska ostopalvelut ovat 44–45 % hyvinvointialueiden toimintamenoista, ne on monella tavalla huomioitu kaikkien hyvinvointialueiden muutosohjelmissa.

Muutosohjelmilla hyvinvointialueet pyrkivät uudistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluitaan ja siten hillitsemään kustannusten kasvuaan.

Hyvinvointialueiden vuokratyövoiman käyttöä selvittäneen verkoston mukaan hyvinvointialueiden vuokratyövoiman käyttö on kasvanut kiihtyvällä tahdilla viimeisimpinä vuosina ja erityisesti vuoden 2023 aikana, kun hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa. Vuokratyövoimaan käytettyjen kustannusten kasvu on ollut nopeampaa kuin hyvinvointialueen omien henkilöstökulujen kasvu.¹

Valtiovarainministeriön keräämien tietojen mukaan vuokratyövoiman käytössä vuonna 2023 tapahtunut voimakas kasvu on kuitenkin laantunut ja kääntynyt laskuun.

Vuoden 2024 kuukausittaisten taloustietojen² valossa, hyvinvointialueiden työvoiman vuokrauksen kustannuksissa on näkyvissä tasaantumista.

Vuoden 2024 heinäkuun loppuun mennessä hv-alueiden, Helsingin sotepe-toimialan ja HUS-yhtymän työvoiman vuokrauksen:

- Kustannukset olivat **yht. 300 milj. euroa**, eli -5,3 % vähemmän kuin edellisenä vuonna vastaavalla ajanjaksolla.
- Osuus työvoiman kokonaiskustannuksista³ **oli 3,7 %**, kun viime vuonna vastaavalla ajanjaksolla se oli 4,2 %.
- Osuus mitattuna liukuvalla keskiarvolla⁴ **oli 4,2 %** kun edeltävänä kuukautena se oli 4,4 %

Vuokratyövoiman kustannuksissa on kuitenkin edelleen erittäin suuria alueellisia eroja.

Tammikuusta 2024 lähtien Ruotsissa on ollut käytössä yhteinen sopimus, jonka tavoitteena on yhtenäistää etenkin vuokralääkäreiden ja -sairaanhoitajien käytön ehdot ja hinnoittelu kaikkialla Ruotsissa. Sopimus sisältää yhteiset vaatimukset vuokratyövoiman laadusta, osaamisesta ja

¹ Hyvinvointialueiden vuokratyövoiman käyttöä selvittävän verkoston raportti, sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2024:8.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165519/STM_2024_8_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

² Hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien Valtiokonttorille raportoimat vuosineljänneskohtaiset ja kuukausittaiset taloustiedot

³ Työvoiman vuokraus / (henkilöstökulut + työvoiman vuokraus), laskettu kumulatiivisin summin vuoden alusta.

⁴ 12 kuukauden liukuva keskiarvo huomioi kuukausitasoa paremmin vuotuisen vaihtelu, eli sen, että vuokratyön ja henkilöstökulujen kustannukset jaksottuvat kirjanpidollisesti usein loppuvuoteen.

kustannuksista. Sopimus määrittää yhtenäiset hinnat kaikkialla Ruotsissa vyöhykeperusteisesti, niin että kompensatio on korkein maaseutualueilla ja alhaisin suurkaupungeissa. Suomessa jatketaan Ruotsin mallia vastaavan mallin käyttöönoton selvittämistä. Nopeimmin asiassa voidaan edetä, jos mallin toteuttaminen ei vaadi muutoksia lainsäädäntöön.